

O'ZBEKISTONDA INVESTITSIYA MUHITINI YAXSHILASHNING HUDUDIIY XUSUSIYATLARI

REGIONAL CHARACTERISTICS OF IMPROVING THE INVESTMENT ENVIRONMENT IN UZBEKISTAN

**¹Kobulov Olimjon
Xurramovich**

¹O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi, Ijtimoiy va ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirish dasturini shakllantirish va tahlil qilish departamenti, Ijtimoiy va ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirish dasturini shakllantirish va monitoring boshqarma boshlig'i.

Annotatsiya Abstract

Uzb. - Mazkur maqolada O'zbekistonda investitsiya muhitini yaxshilashning hududiy xususiyatlari va hududlarning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish masalalari tadqiq etilgan. Unda hududlarning iqtisodiy salohiyati, tabiiy va mehnat resurslari, infratuzilma holati, tadbirkorlik muhiti, investitsiya faolligi hamda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Hududlar o'rtasidagi investitsiya oqimlarining farqlanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillar aniqlanib, investitsiya muhitini hududlar kesimida takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari asoslab berilgan. Shuningdek, hududlarning o'ziga xos iqtisodiy imkoniyatlaridan samarali foydalanish, infratuzilmaviy sharoitlarni yaxshilash va investorlar uchun qulay institutsional muhit yaratishga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Eng. - This article examines the regional characteristics of improving the investment climate in Uzbekistan and the key factors influencing the investment attractiveness of individual regions. The study analyzes the economic potential of regions, natural and labor resources, infrastructure, business environment, investment activity, and opportunities for attracting foreign direct investment. The main factors contributing to differences in investment flows between regions are identified, and priority directions for improving the investment climate at the regional level are substantiated. Particular attention is paid to the effective utilization of the economic potential of regions, development of infrastructure, improvement of the business environment, and creation of favorable institutional conditions for investors. Based on the analysis, scientific and practical recommendations aimed at enhancing regional investment attractiveness and ensuring a more balanced distribution of investment flows are developed.

**Kalit so'zlar:
Keywords:**

❖ *investitsiya muhiti, hududiy rivojlanish, investitsiyaviy jozibadorlik, investitsiya faolligi, xorijiy investitsiyalar, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar, hududiy tafovutlar, investitsiya salohiyati, infratuzilma, investitsiya siyosati.*

❖ *investment climate, regional development, investment attractiveness, investment activity, foreign investment, foreign direct investment, regional disparities, investment potential, infrastructure, investment policy.*

Kirish.

Bugungi kunda investitsiyalar mamlakat iqtisodiy o'sishini ta'minlash, ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish va hududlarning iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Shu sababli investitsiya muhitini yaxshilash makroiqtisodiy daraja bilan bir qatorda hududlar kesimida ham muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekistonda xususiy investorlar uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash hamda hududlarning investitsiya salohiyatidan samarali foydalanishga qaratilgan tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 8-apreldagi PF-101-son Farmonida xususiy investitsiyalar hajmini oshirish, xususiy mulk daxlsizligi va tadbirkorlik faoliyati erkinligini ta'minlash hamda infratuzilmaviy shart-sharoitlarni yaxshilash investitsiyaviy muhitni rivojlantirishning muhim yo'nalishlari sifatida belgilangan [1].

Investitsiya muhitining hududiy jihatida hududlarning iqtisodiy salohiyati, infratuzilmasi, mehnat resurslari, tabiiy boyliklari va tadbirkorlik sharoitlari bilan bevosita bog'liq. Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yil yanvar-dekabr oylarida mamlakatda barcha moliyalashtirish manbalari hisobidan 591,1 trln so'm asosiy kapitalga investitsiyalar o'zlashtirilgan bo'lib, bu 2024-yilga nisbatan 10,5 foizga ko'pdur. Shu davrda asosiy kapitalga xorijiy investitsiya va kreditlar hajmi 33,5 mlrd AQSh dollarini tashkil etgan [2]. Biroq investitsiyalarning hududlar bo'yicha taqsimoti bir xil emas: 2025-yil yanvar-sentabr oylarida asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi Toshkent shahrida 71,8 trln so'm, Toshkent viloyatida 63,6 trln so'm, Namangan viloyatida 51,4 trln so'mni tashkil etgan [3]. Aholi jon boshiga investitsiyalar bo'yicha ham hududlar o'rtasida sezilarli farq kuzatilib, respublika bo'yicha 11,7 mln so'mga nisbatan Navoiy viloyatida

29,7 mln so'm va Toshkent shahrida 22,9 mln so'm qayd etilgan [4]. Mazkur tafovutlar hududlarning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish, mavjud salohiyatdan foydalanish va investitsiya oqimlarini yanada muvozanatli taqsimlash masalasini dolzarb etadi. Shu asosda maqolaning maqsadi O'zbekistonda investitsiya muhitining hududiy xususiyatlarini tahlil qilish, investitsiya faolligidagi farqlarni aniqlash va hududiy investitsiyaviy jozibadorlikni oshirish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi.

Investitsiya muhiti va hududlarning investitsiyaviy jozibadorligi masalalari iqtisodiy adabiyotlarda uzoq yillardan buyon muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Xususan, iqtisodchi olimlar investitsiya qarorlariga ta'sir etuvchi bozor hajmi, tabiiy va mehnat resurslari, infratuzilma, institutsional muhit, siyosiy barqarorlik, iqtisodiy ochiqlik hamda davlat siyosati kabi omillarni tadqiq etganlar. Mazkur yondashuvlar hududlar o'rtasidagi investitsiya oqimlarining nima sababdan turlicha shakllanishini tushuntirishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlarning investitsiya muhiti va hududiy investitsiyaviy jozibadorlikka oid ilmiy qarashlarini o'rganish mazkur tadqiqot uchun muhim metodologik asos yaratadi.

Amerikalik iqtisodchi John H. Dunning to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni tushuntirishda OLI paradigmasini ilgari surib, investitsiya joylashuviga mamlakat yoki hududning o'ziga xos ustunliklari muhim ta'sir ko'rsatishini asoslaydi [5]. Olimning yondashuviga ko'ra, tabiiy resurslar, bozor imkoniyatlari, mehnat resurslari va hududiy sharoitlar xorijiy investorlarning joy tanlash qarorlarida muhim ahamiyatga ega. Fikrimizcha, ushbu yondashuv O'zbekiston hududlari o'rtasidagi investitsiya hajmlarining

farqlanishini izohlashda muhim nazariy asos bo'la oladi.

Amerikalik iqtisodchi Michael E. Porter hudud va mamlakatlarning raqobatbardoshligi masalasini tadqiq etib, infratuzilma, inson kapitali, biznes muhiti, innovatsion salohiyat va mahalliy raqobatning investitsiyaviy jozibadorlikni shakllantirishdagi rolini ta'kidlaydi [6]. Porterning raqobat ustunligi konsepsiyasidan kelib chiqib, hududning faqat tabiiy resurslarga boyligi emas, balki ushbu resurslardan samarali foydalanish imkonini beruvchi infratuzilma va institutsional sharoitlar ham investorlar uchun muhim hisoblanadi. Fikrimizcha, O'zbekiston hududlarida investitsiya muhitini takomillashtirishda aynan hududiy raqobat ustunliklarini aniqlash va ulardan samarali foydalanish zarur.

Amerikalik iqtisodchi Paul Krugman yangi iqtisodiy geografiya nazariyasida iqtisodiy faoliyatning hududiy jamlanishi, bozor hajmi, transport xarajatlari va aglomeratsiya samaralarining hududiy iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini asoslab bergan [7]. Mazkur yondashuvga ko'ra, yirik iqtisodiy markazlarda infratuzilmaning rivojlanganligi, iste'mol bozori hajmining kattaligi va ishlab chiqarishning konsentratsiyasi yangi investitsiyalarni jalb qilish uchun qo'shimcha afzalliklar yaratadi. Fikrimizcha, ushbu nazariy qarash Toshkent shahri va Toshkent viloyatining investitsiya faolligi yuqoriligini tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega.

Amerikalik iqtisodchi Douglass C. North institutsional iqtisodiyot doirasida iqtisodiy rivojlanishda institutlar va mulk huquqlarining ahamiyatini asoslab bergan [8]. Olimning qarashlariga ko'ra, aniq va barqaror institutsional qoidalar iqtisodiy subyektlarning qaror qabul qilishidagi noaniqliklarni kamaytiradi. Investitsiya nuqtayi nazaridan esa huquqiy himoya, mulk daxlsizligi, davlat boshqaruvi samaradorligi va biznes yuritish sharoitlari investorlarning hudud tanlash qarorlariga ta'sir qiluvchi muhim omillar

hisoblanadi. Fikrimizcha, hududiy investitsiya muhitini baholashda iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda institutsional omillarni ham hisobga olish lozim.

Nicolas P. Deichmann, David E. Dollar, Shomik Rajan va T. Artiz tomonidan amalga oshirilgan tadqiqotlarda rivojlanayotgan mamlakatlarda investitsiya muhitining korxonalar faoliyati va investitsiya qarorlariga ta'siri o'rganilgan [9]. Tadqiqotlarda infratuzilma, elektr energiyasi ta'minoti, transport, moliyalashtirish imkoniyatlari va biznes yuritish sharoitlarining iqtisodiy faollik uchun muhimligi ko'rsatib beriladi. Fikrimizcha, O'zbekiston hududlarida infratuzilma sifatidagi tafovutlarni qisqartirish investitsiya oqimlarini yanada kengaytirishning muhim shartlaridan biridir.

Nadiya Spatareanu va boshqa iqtisodchi olimlar tomonidan olib borilgan empirik tadqiqotlarda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni belgilovchi iqtisodiy, geografik va siyosiy omillar tahlil qilingan. Tadqiqotlarda iqtisodiy ochiqlik, ta'lim, davlat xarajatlari, infratuzilma, tabiiy resurslar, geografik joylashuv va institutsional boshqaruv kabi omillar FDI oqimlariga ta'sir qilishi aniqlangan [10]. Fikrimizcha, mazkur yondashuv O'zbekiston hududlarining investitsiyaviy jozibadorligini kompleks baholashda asosiy omillar tizimini shakllantirish imkonini beradi.

O'zbekiston hududlarining investitsiyaviy jozibadorligini bevosita o'rgangan Abdurashid Qodirov va Jasur Ismatullayev hududlarning investitsiya jozibadorligiga iqtisodiy, ijtimoiy va infratuzilmaviy omillar ta'sirini tahlil qilgan. Mualliflar infratuzilmaning rivojlanganligi, resurslardan foydalanish imkoniyati, davlat ko'magi, urbanizatsiya darajasi, erkin iqtisodiy zonalar va biznes muhitining yaxshilanishini hududlarning investorlar uchun jozibadorligini oshiruvchi muhim omillar sifatida qayd etganlar [11]. Fikrimizcha, ushbu yondashuv O'zbekiston hududlari kesimida investitsiya muhitini tahlil qilishda bevosita amaliy ahamiyatga ega.

Umuman olganda, yuqoridagi ilmiy tadqiqotlar investitsiya muhitini shakllantirishda hududning iqtisodiy salohiyati, infratuzilmasi, mehnat resurslari, bozor hajmi, tabiiy resurslari, institutsional sifati va davlat tomonidan yaratilayotgan shart-sharoitlar o'zaro bog'liq holda ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi. Biroq O'zbekiston sharoitida hududlar o'rtasidagi investitsiya tafovutlarini aynan hududiy xususiyatlar asosida kompleks baholash masalasi yanada chuqur tadqiq etishni talab qiladi. Chunki mamlakat hududlarining tabiiy-resurs salohiyati, ishlab chiqarish imkoniyatlari, mehnat resurslari, transport-logistika infratuzilmasi, bozor sig'imi hamda tadbirkorlik faolligi bir-biridan sezilarli darajada farq qiladi. Mazkur omillar esa hududlarning investitsiyaviy jozibadorligi va investitsiyalarni o'zlashtirish imkoniyatlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, investitsiya hajmi, aholi jon boshiga to'g'ri keladigan investitsiyalar, xorijiy investitsiyalar va kreditlar oqimi, asosiy kapitalga yo'naltirilgan mablag'lar, infratuzilmaning rivojlanganlik darajasi hamda hududiy iqtisodiy salohiyat o'rtasidagi bog'liqlikni birgalikda tahlil qilish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Shuningdek, hududlarda investitsiya faolligining shakllanishida sanoat va xizmatlar sektorining rivojlanish darajasi, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning faolligi, eksport salohiyati, urbanizatsiya jarayonlari, mehnat bozorining holati hamda hududiy investitsiya siyosatining samaradorligi kabi omillarni ham hisobga olish zarur. Ayrim hududlarda mavjud tabiiy va ishlab chiqarish resurslari investitsiyalar uchun yuqori imkoniyat yaratgan bo'lsa, boshqa hududlarda infratuzilmaviy cheklovlar, moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatining nisbatan pastligi yoki investitsiya loyihalarining yetarli darajada shakllantirilmaganligi investitsiya faolligining rivojlanishiga ta'sir qilishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, hududlar kesimida

investitsiya muhitini faqat investitsiyalar hajmi orqali emas, balki ularning iqtisodiy samaradorligi, diversifikatsiyasi va hududning mavjud salohiyatidan foydalanish darajasi bilan birgalikda baholash maqsadga muvofiq.

Tadqiqot metodologiyasi.

Mazkur tadqiqotda O'zbekistonda investitsiya muhitining hududiy xususiyatlarini baholash uchun tizimli yondashuv, statistik, taqqoslash, guruhlash va dinamik tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning axborot bazasini O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining 2020–2025-yillarga oid rasmiy ma'lumotlari tashkil etib, asosiy kapitalga investitsiyalar, aholi jon boshiga investitsiyalar va xorijiy investitsiyalar ko'rsatkichlari hududlar kesimida tahlil qilindi. Olingan natijalar asosida hududlar o'rtasidagi investitsiya faolligi tafovutlari aniqlanib, investitsiyaviy jozibadorlikni oshirishning ustuvor yo'nalishlari belgilandi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

O'zbekistonda investitsiya muhitining hududiy xususiyatlarini baholash, avvalo, mamlakatda investitsiya faolligining umumiy o'zgarish tendensiyalarini aniqlashni talab etadi. Chunki investitsiyalar hajmining dinamikasi mamlakatda yaratilayotgan investitsiyaviy shart-sharoitlar, iqtisodiy faollik va investorlar uchun shakllantirilayotgan imkoniyatlarning muhim ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2020–2025-yillarda asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi izchil oshib, 2020-yildagi 210,2 trln so'mdan 2025-yilda 591,1 trln so'mga yetgan [12]. Shu bilan birga, investitsiya faolligining o'sish sur'atlari yillar kesimida bir xil bo'lmagan bo'lib, ayniqsa 2023–2024-yillarda sezilarli jadallashuv kuzatilgan. Mazkur holat O'zbekistonda investitsiya jarayonlarining umumiy rivojlanish tendensiyasini aniqlash bilan bir qatorda, keyingi bosqichda ushbu investitsiyalarning hududlar bo'yicha qanday

taqsimlanganini va hududlar o'rtasidagi mavjud tafovutlarni tahlil qilish zaruratini yuzaga keltiradi.

O'zbekistonda investitsiya faolligining so'nggi yillardagi dinamikasi mamlakatda investitsiya jarayonlarining izchil kengayib borayotganini ko'rsatadi. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining rasmiy ma'lumotlariga ko'ra, asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalar hajmi

2020-yildagi 210,2 trln so'mdan 2025-yilga kelib 591,1 trln so'mga yetgan. Ya'ni, olti yil davomida investitsiyalar hajmi qariyb 2,8 barobarga oshgan. Ayniqsa, 2023–2024-yillarda investitsiya hajmining sezilarli darajada oshgani kuzatiladi: 2023-yilda 356,1 trln so'm, 2024-yilda 507,5 trln so'm va 2025-yilda 591,1 trln so'mlik investitsiyalar o'zlashtirilgan.

1-jadval

O'zbekistonda asosiy kapitalga investitsiyalar hajmining 2020–2025-yillardagi dinamikasi

<i>Yillar</i>	<i>Asosiy kapitalga investitsiyalar, trln so'm</i>	<i>O'sish sur'ati, %</i>
2020	210,2	–
2021	239,6	114,0
2022	266,2	111,1
2023	356,1	133,7
2024	507,5	142,5
2025	591,1	116,5

Manba: O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, 2020–2022-yillarda investitsiyalar hajmi nisbatan mo'tadil sur'atlarda oshgan. 2021-yilda asosiy kapitalga investitsiyalar 239,6 trln so'mni tashkil etib, 2020-yilga nisbatan 14,0 foizga, 2022-yilda esa 266,2 trln so'mga yetib, 2021-yilga nisbatan 11,1 foizga ko'paygan. 2023-yildan boshlab o'sish sur'atlarining sezilarli tezlashgani kuzatiladi. Xususan, 2023-yilda investitsiyalar hajmi 33,7 foizga, 2024-yilda 42,5 foizga oshgan. 2025-yilda esa asosiy kapitalga investitsiyalar 591,1 trln so'mni tashkil etib, 2024-yilga nisbatan 10,5 foizga oshgan.

Investitsiya faolligining bunday o'sishida xorijiy investitsiyalar va kreditlarning kengayishi alohida ahamiyatga ega. Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yil yanvar–dekabr oylarida asosiy kapitalga xorijiy investitsiya va kreditlar 33,5 mlrd AQSh dollarini yoki 422,1 trln so'mni tashkil etgan. Ularning tarkibida ishlab chiqarish sanoati 33,2 foiz, elektr va gaz bilan ta'minlash 17,1 foiz, tog'-kon sanoati 11,9 foiz, qishloq xo'jaligi 9,2 foiz ulushga ega bo'lgan.

Umuman, 2020–2025-yillardagi dinamik tahlil O'zbekistonda investitsiya faolligi barqaror o'sish tendensiyasiga ega ekanligini ko'rsatadi. Biroq investitsiyalar umumiy hajmining ortishi bilan bir qatorda ularning hududlar bo'yicha taqsimlanishi ham muhim ahamiyatga ega. Chunki mamlakat miqyosidagi yuqori investitsiya faolligi barcha hududlarda bir xil darajada shakllanmasligi mumkin. Shu sababli keyingi bosqichda asosiy kapitalga investitsiyalarning hududlar kesimidagi taqsimotini tahlil qilish va investitsiya faolligi yuqori hamda nisbatan past bo'lgan hududlarni aniqlash maqsadga muvofiq.

O'zbekistonda investitsiya faolligining umumiy o'sishi bilan bir qatorda, uning hududlar kesimidagi taqsimoti ham muhim ahamiyatga ega. Hududlar o'rtasidagi investitsiya hajmlarining farqlanishi ularning iqtisodiy salohiyati, ishlab chiqarish bazasi, infratuzilmasi, tabiiy resurslari va investorlarga yaratilgan shart-sharoitlar bilan bog'liq. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yil yanvar–sentabr oylarida mamlakat

bo'yicha 443,6 trln so'm asosiy kapitalga investitsiyalar o'zlashtirilgan [3].

2-jadval

2025-yil yanvar-sentabr oylarida hududlar kesimida asosiy kapitalga investitsiyalar

Hududlar	Investitsiyalar, trln so'm	Respublika jami hajmidagi ulushi, %
Toshkent shahri	71,8	16,2
Toshkent viloyati	63,6	14,3
Namangan viloyati	51,4	11,6
Navoiy viloyati	32,7	7,4
Buxoro viloyati	29,1	6,6
Qashqadaryo viloyati	28,9	6,5
Samarqand viloyati	28,3	6,4
Andijon viloyati	26,6	6,0
Farg'ona viloyati	25,7	5,8
Jizzax viloyati	18,7	4,2
Qoraqalpog'iston Respublikasi	17,6	4,0
Xorazm viloyati	17,2	3,9
Surxondaryo viloyati	17,1	3,9
Sirdaryo viloyati	14,2	3,2
O'zbekiston Respublikasi	443,6	100,0

Manba: O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan hisoblandi.

Jadval ma'lumotlari hududlar o'rtasida investitsiya faolligi sezilarli darajada farqlanishini ko'rsatadi. 2025-yil yanvar-sentabr oylarida eng katta investitsiya hajmi Toshkent shahrida 71,8 trln so'mni tashkil etib, mamlakatdagi jami investitsiyalarning qariyb 16,2 foizini shakllantirgan. Keyingi o'rinlarda Toshkent viloyati – 63,6 trln so'm (14,3 foiz) va Namangan viloyati – 51,4 trln so'm (11,6 foiz) bilan qayd etilgan. Mazkur uch hududning jami investitsiyalari 186,8 trln so'mni tashkil etib, mamlakatdagi jami investitsiyalarning qariyb 42,1 foiziga to'g'ri keladi.

Navoiy viloyati 32,7 trln so'm bilan keyingi yuqori ko'rsatkichga ega bo'lgan hudud hisoblanadi. Shuningdek, Buxoro, Qashqadaryo va Samarqand viloyatlarida investitsiyalar hajmi mos ravishda 29,1 trln, 28,9 trln va 28,3 trln so'mni tashkil etgan. Ushbu hududlarda investitsiya faolligining nisbatan yuqoriligi ularning sanoat, tabiiy resurslar, qishloq xo'jaligi, energetika va xizmatlar

sohasidagi iqtisodiy imkoniyatlari bilan izohlanishi mumkin.

Shu bilan birga, Sirdaryo viloyati – 14,2 trln so'm, Surxondaryo – 17,1 trln so'm, Xorazm – 17,2 trln so'm va Qoraqalpog'iston Respublikasi – 17,6 trln so'm bilan nisbatan past investitsiya hajmiga ega hududlar qatoridan joy olgan. Bu holat mazkur hududlarda investitsiya muhitini yaxshilashda mavjud iqtisodiy salohiyatdan foydalanish, infratuzilmani rivojlantirish va yangi investitsiya loyihalarini shakllantirishga alohida e'tibor berish zarurligini ko'rsatadi.

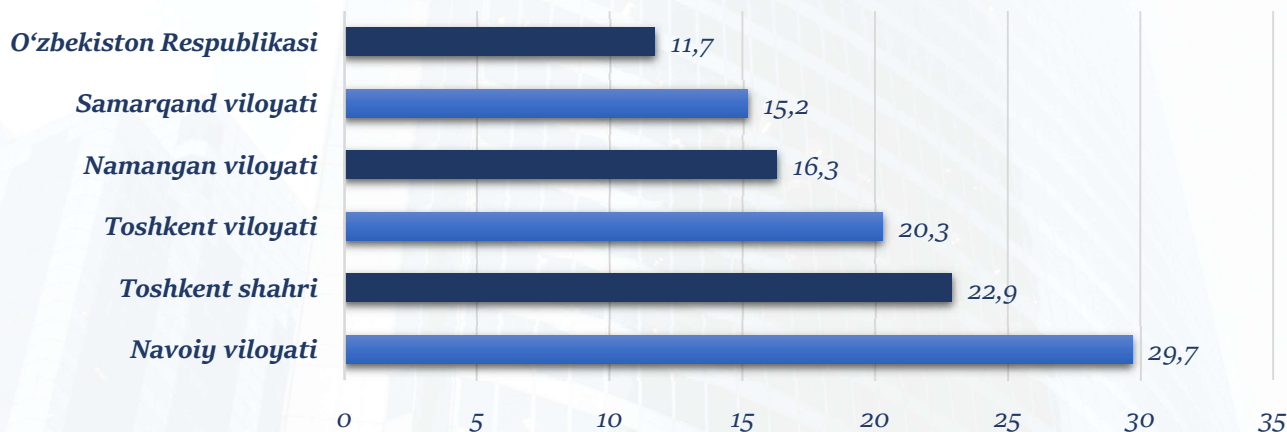
Bundan tashqari, investitsiya hajmining o'zi hududning investitsiyaviy jozibadorligini to'liq ifodalamaydi. Masalan, aholi soni va hudud iqtisodiy hajmini hisobga olgan holda baholash uchun aholi jon boshiga investitsiyalar ko'rsatkichi ham muhimdir. 2025-yil yanvar-sentabr oylarida respublika bo'yicha aholi jon boshiga investitsiyalar 11,7 mln so'mni tashkil etgan bo'lsa, Navoiy

viloyatida 29,7 mln soʻm, Toshkent shahrida 22,9 mln soʻm va Toshkent viloyatida 20,3 mln soʻmga yetgan.

Shunday qilib, hududlar kesimidagi tahlil Oʻzbekistonda investitsiyalar taqsimoti bir tekis emasligini, investitsiya oqimlarining muayyan hududlarda yuqori darajada jamlanganligini koʻrsatadi. Bu esa hududiy investitsiya siyosatini yagona yondashuv asosida emas, balki har bir hududning iqtisodiy salohiyati, resurs bazasi, infratuzilmasi va investitsiyaviy imkoniyatlaridan kelib chiqib differensial tarzda shakllantirish zarurligini koʻrsatadi. Mazkur xulosa keyingi bosqichda hududlarning aholi jon boshiga investitsiyalarini tahlil qilish uchun asos boʻladi.

Hududlarning investitsiyaviy faolligini faqat asosiy kapitalga kiritilgan

investitsiyalarning umumiy hajmi orqali baholash hududlar oʻrtasidagi real tafovutlarni toʻliq aks ettirmaydi. Chunki hududlarning aholi soni va iqtisodiy koʻlami bir-biridan sezilarli darajada farq qiladi. Shu sababli aholi jon boshiga toʻgʻri keladigan investitsiyalar hajmi hududning investitsiyaviy faolligini nisbatan obyektiv baholash imkonini beruvchi muhim koʻrsatkichlardan biri hisoblanadi. Oʻzbekiston Respublikasi Milliy statistika qoʻmitasining dastlabki maʼlumotlariga koʻra, 2025-yil yanvar–sentabr oylarida respublika boʻyicha aholi jon boshiga asosiy kapitalga investitsiyalar 11,7 mln soʻmni tashkil etib, 2024-yilning mos davriga nisbatan 12,9 foizga oshgan.

1-rasm. 2025-yil yanvar–sentabr oylarida aholi jon boshiga asosiy kapitalga investitsiyalar boʻyicha yetakchi hududlar

Maʼlumotlar hududlar oʻrtasida aholi jon boshiga investitsiyalar hajmi boʻyicha sezilarli tafovut mavjudligini koʻrsatadi. Xususan, Navoiy viloyatida aholi jon boshiga investitsiyalar 29,7 mln soʻmni tashkil etib, respublika oʻrtacha koʻrsatkichidan qariyb 2,5 baravar yuqori boʻlgan. Toshkent shahri 22,9 mln soʻm, Toshkent viloyati 20,3 mln soʻm bilan keyingi yuqori natijalarni qayd etgan. Namangan va Samarqand viloyatlarida mazkur koʻrsatkich mos ravishda 16,3 va 15,2 mln soʻmni tashkil etgan.

Mazkur natijalar hududlarning investitsiyaviy jozibadorligi faqat investitsiyalarning mutlaq hajmi bilan emas, balki hudud aholisi soniga nisbatan jalb qilinayotgan investitsiyalar miqdori bilan ham baholanishi lozimligini koʻrsatadi. Masalan, 2-rejada Namangan viloyati asosiy kapitalga investitsiyalarning umumiy hajmi boʻyicha uchinchi oʻrinni egallagan boʻlsa-da, aholi jon boshiga investitsiyalar boʻyicha 16,3 mln soʻmlik koʻrsatkich bilan respublika oʻrtacha darajasidan yuqori natijaga ega. Navoiy viloyatining esa umumiy investitsiya hajmi

bo'yicha to'rtinchi o'rinda bo'lishiga qaramay, aholi jon boshiga investitsiyalar bo'yicha birinchi o'rinni egallashi hududning investitsiyaviy faolligi nisbatan yuqori ekanligini ko'rsatadi.

Hududlarning investitsiyaviy jozibadorligi faqat jalb qilingan investitsiyalar hajmi bilan emas, balki investorlar uchun yaratilgan iqtisodiy, infratuzilmaviy va institutsional sharoitlar bilan ham belgilanadi. O'zbekistonning amaldagi yondashuvida hududlarning investitsiyaviy jozibadorligini baholashda investitsiya salohiyati va boshqaruv samaradorligi alohida yo'nalish sifatida belgilangan. 2025-yil 15-sentabrdagi Vazirlar Mahkamasining 580-son qaroriga muvofiq, hududlar investitsiyaviy jozibadorligi

Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar, Toshkent shahri, tuman va shaharlar kesimida baholanishi belgilangan.

Hududiy investitsiya muhitiga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy, infratuzilmaviy, mehnat, resurs va institutsional guruhlariga ajratish mumkin. Iqtisodiy omillar hududning yalpi hududiy mahsuloti, sanoat ishlab chiqarishi, bozor sig'imi va tadbirkorlik faolligini; infratuzilmaviy omillar transport, energetika, suv ta'minoti va kommunikatsiya imkoniyatlarini; mehnat omillari esa mehnat resurslari va malakali kadrlar mavjudligini ifodalaydi. Tabiiy resurslar, xomashyo bazasi va hududning geografik joylashuvi ham ayrim hududlarda investitsiya loyihalarining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

3-jadval

Hududiy investitsiya muhitiga ta'sir etuvchi asosiy omillar

<i>Omillar guruhi</i>	<i>Asosiy ko'rsatkichlar</i>	<i>Investitsiya muhitiga ta'siri</i>
<i>Iqtisodiy</i>	<i>YaHM, sanoat ishlab chiqarishi, bozor hajmi</i>	<i>Investitsiya loyihalarining iqtisodiy samaradorligini oshiradi</i>
<i>Infratuzilmaviy</i>	<i>Transport, elektr energiyasi, gaz, suv, aloqa</i>	<i>Investor xarajatlari va loyihalarni amalga oshirish imkoniyatlariga ta'sir qiladi</i>
<i>Mehnat</i>	<i>Mehnat resurslari, bandlik, malakali kadrlar</i>	<i>Ishlab chiqarish va xizmatlar loyihalarini rivojlantirish imkonini beradi</i>
<i>Resurs</i>	<i>Tabiiy resurslar, xomashyo bazasi, yer resurslari</i>	<i>Resursga yo'naltirilgan investitsiyalarni jalb etishga xizmat qiladi</i>
<i>Institutsional</i>	<i>Biznes muhiti, davlat xizmatlari, investorlarga beriladigan imtiyozlar</i>	<i>Investorlar uchun huquqiy va ma'muriy qulaylik yaratadi</i>
<i>Innovatsion</i>	<i>Ilmiy-tadqiqot, innovatsion faollik, texnologik resurslar</i>	<i>Yuqori qo'shilgan qiymatli investitsiyalarni rag'batlantiradi</i>

Manba: O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 15-sentabrdagi 580-son qarori asosida muallif tomonidan tizimlashtirildi.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, infratuzilma omili hududiy investitsiya muhitining eng muhim tarkibiy qismlaridan biridir. Transport tarmoqlarining rivojlanganligi, elektr va gaz ta'minotining barqarorligi, suv resurslaridan foydalanish imkoniyati hamda raqamli kommunikatsiyalarning mavjudligi investor uchun loyihani amalga oshirish xarajatlarini belgilaydi. Shu sababli davlat investitsiya dasturlarida hududiy infratuzilmani

modernizatsiya qilishga katta e'tibor qaratilmoqda. Masalan, 2025–2026-yillarga mo'ljallangan investitsiya loyihalarini tarkibida Toshkent–Samarqand avtomobil yo'li, Jizzax va Buxorodagi issiqlik ta'minoti tizimlarini modernizatsiya qilish, Qoraqalpog'istondagi irrigatsiya va nasos stansiyalarini rivojlantirish kabi loyihalar nazarda tutilgan [13].

Institutsional muhit ham hududlarning investitsiyaviy jozibadorligini belgilovchi

muhim omillardan hisoblanadi. Investorlar uchun yer ajratish, ruxsat berish jarayonlari, soliq va boshqa imtiyozlardan foydalanish, davlat xizmatlarining tezkorligi hamda huquqiy kafolatlarning mavjudligi investitsiya qarorlariga ta'sir ko'rsatadi. Xususan, O'zbekistonda investitsiyaviy jozibadorlik reytingining joriy etilishi hududlar faoliyatini aynan investorlar uchun qulay sharoit yaratish nuqtayi nazaridan baholash imkonini bermoqda [14].

Shuningdek, hududning iqtisodiy va tabiiy-resurs salohiyati investitsiya yo'nalishlarini belgilab beradi. Sanoat va mineral xomashyo bazasi rivojlangan hududlarda yirik ishlab chiqarish loyihalarini, qishloq xo'jaligi salohiyati yuqori hududlarda agroinvestitsiyalarni, turizm imkoniyatlari mavjud hududlarda esa turizm va xizmat ko'rsatish loyihalarini kengaytirish imkoniyati yuqori. Shu nuqtayi nazardan, hududlarga bir xil investitsiya siyosatini qo'llashdan ko'ra, ularning mavjud iqtisodiy ixtisoslashuvi va raqobat ustunliklaridan kelib chiqib differensial yondashuvni shakllantirish maqsadga muvofiq.

Umuman, tahlil natijalari hududiy investitsiya muhitini yaxshilash faqat investitsiyaga imtiyoz berish bilan cheklanmasligi, balki infratuzilma, inson kapitali, resurslardan foydalanish, innovatsion salohiyat va boshqaruv samaradorligini kompleks ravishda takomillashtirishni talab qilishini ko'rsatadi. Ayniqsa, 2025-yildan hududlarning investitsiyaviy jozibadorligini maxsus reyting orqali baholash mexanizmining joriy etilishi hududlar o'rtasidagi farqlarni aniqlash va ularni kamaytirishga qaratilgan aniq choralarni ishlab chiqish uchun muhim institutsional asos yaratmoqda [14].

Umuman olganda, tahlil natijalari O'zbekistonda investitsiya faolligi yildan-yilga oshib borayotganini, biroq investitsiyalarning hududlar bo'yicha taqsimlanishida sezilarli tafovutlar mavjudligini ko'rsatdi. 2025-yil yanvar-sentabr oylarida aholi jon boshiga

investitsiyalar respublika bo'yicha 11,7 mln so'mni tashkil etgan bo'lsa, Navoiy viloyati, Toshkent shahri va Toshkent viloyatida ushbu ko'rsatkich ancha yuqori bo'lgan. Bu holat hududlarning iqtisodiy salohiyati, infratuzilma ta'minoti, xorijiy investorlar uchun yaratilgan sharoitlar va institutsional muhit o'rtasidagi farqlar bilan bog'liq. Shuning uchun kelgusida investitsiya siyosatini hududlarning o'ziga xos imkoniyatlaridan kelib chiqib differensiallashtirish, investitsiya faolligi past hududlarda infratuzilma va biznes muhitini yaxshilash hamda xorijiy va xususiy investitsiyalarni yanada faol jalb etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa va takliflar.

Tadqiqot natijalari O'zbekistonda investitsiya faolligi so'nggi yillarda barqaror o'sib borayotganini ko'rsatdi. Xususan, asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi 2025-yilda 591,1 trln so'mni tashkil etib, 2024-yilga nisbatan 10,5 foizga oshgan. Shu bilan birga, xorijiy investitsiya va kreditlarning 2025-yilda 422,1 trln so'mga yetgani mamlakat investitsiya muhitining xorijiy investorlar uchun jozibadorligi ortib borayotganidan dalolat beradi.

Tahlil natijalariga ko'ra, investitsiya faolligi hududlar bo'yicha bir xil taqsimlanmagan. Ayrim hududlarda investitsiyalarning umumiy hajmi va aholi jon boshiga to'g'ri keladigan investitsiyalar yuqori bo'lsa, boshqa hududlarda ushbu ko'rsatkichlar nisbatan past darajada shakllangan. Bu esa hududlarning iqtisodiy salohiyati, infratuzilma ta'minoti, mehnat resurslari, tabiiy resurslardan foydalanish imkoniyatlari hamda institutsional muhitidagi farqlar bilan izohlanadi. Shuningdek, xorijiy investitsiyalarning hududlar kesimidagi taqsimoti ham investitsiya muhitining hududiy xususiyatlari mavjudligini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, O'zbekistonda investitsiya muhitini yaxshilashda investitsiyalar umumiy hajmini oshirish bilan

bir qatorda, ularni hududlar bo'yicha yanada muvozanatli taqsimlash muhim hisoblanadi. Bunda hududlarning o'ziga xos iqtisodiy va resurs salohiyatidan foydalanish, investitsiyaviy jozibadorligi past hududlarda infratuzilmani rivojlantirish va investorlar uchun qulay institutsional sharoitlarni yaratish ustuvor vazifa bo'lishi lozim.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, O'zbekistonda hududiy investitsiya muhitini yaxshilash bo'yicha quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. Hududlarning investitsiyaviy salohiyatidan kelib chiqib differensial investitsiya siyosatini shakllantirish. Har bir hudud uchun uning tabiiy, ishlab chiqarish, mehnat va logistika imkoniyatlariga mos investitsiya loyihalarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

2. Investitsiya faolligi past hududlarda infratuzilmaviy loyihalarni kengaytirish. Transport, elektr energiyasi, gaz, suv ta'minoti va raqamli infratuzilmani yaxshilash investorlar uchun qo'shimcha qulaylik yaratadi.

3. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni hududlarga yo'naltirish mexanizmlarini kuchaytirish. Bunda faqat investitsiya hajmiga emas, balki yangi ish o'rinlari yaratish, eksportni oshirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va mahalliyashtirish darajasiga ham ustuvor ahamiyat berish lozim. 2025-yil yakunida O'zbekistonda asosiy kapitalga xorijiy investitsiyalar 281,1 trln so'mni tashkil etgani ushbu yo'nalishning katta salohiyatga ega ekanini ko'rsatadi.

4. Hududiy investitsiya loyihalarining yagona elektron bazasini rivojlantirish. Har bir hududning bo'sh yer maydonlari, mavjud infratuzilmasi, resurs bazasi, tayyor

investitsiya loyihalari va investorlar uchun mavjud imtiyozlar to'g'risidagi ma'lumotlarni yagona raqamli platformada jamlash zarur.

5. Investitsiyaviy jozibadorlikni baholashda aholi jon boshiga investitsiyalar ko'rsatkichidan faol foydalanish. Faqat investitsiyalarning mutlaq hajmini emas, balki aholi soniga, hudud iqtisodiy hajmiga va yaratilgan yangi ish o'rinlariga nisbatan investitsiyalar samaradorligini ham baholash hududlar o'rtasidagi real tafovutlarni aniqlash imkonini beradi.

6. Mahalliy hokimiyatlarning investorlar bilan ishlash samaradorligini oshirish. Investorlarning yer, infratuzilma, ruxsatnoma va boshqa ma'muriy masalalarni hal etish jarayonlarini soddalashtirish hamda "yagona darcha" tamoyilini yanada rivojlantirish investitsiya muhitini yaxshilashga xizmat qiladi.

7. Investitsiyalarni yuqori qo'shilgan qiymat yaratadigan tarmoqlarga yo'naltirish. Xomashyo eksportiga asoslangan loyihalar bilan bir qatorda qayta ishlash sanoati, yuqori texnologiyalar, raqamli iqtisodiyot, "yashil" energetika va innovatsion ishlab chiqarish loyihalarini rag'batlantirish zarur.

Yakuniy xulosa sifatida, O'zbekistonda investitsiya muhitini yanada yaxshilashning asosiy sharti hududlar o'rtasidagi mavjud investitsiyaviy tafovutlarni kamaytirish va har bir hududning o'ziga xos raqobat ustunliklaridan samarali foydalanishdan iborat. Buning uchun investitsiya siyosatini hududiy xususiyatlarga moslashtirish, infratuzilma va institutsional muhitni yaxshilash hamda xorijiy va xususiy investitsiyalarni hududlarga yanada faol jalb etish mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy o'sishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 8-apreldagi PF-101-son Farmoni. Tadbirkorlik muhitini yaxshilash va xususiy sektorni rivojlantirish orqali barqaror iqtisodiy o'sish uchun shart-sharoitlar yaratish borasidagi navbatdagi islohotlar to'g'risida.

2. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. 2025-yilda asosiy kapitalga investitsiyalar 591,1 trln so'mga yetdi. 26.01.2026.
3. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Investitsiyalar bo'yicha qaysi hududlar yetakchi? 31.10.2025.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. O'zbekiston xalqaro iqtisodiy forumi ishtirokchilariga. 2023-yil.
5. Dunning J.H. *The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future* // *International Journal of the Economics of Business*. 2001. Vol. 8, No. 2. P. 173-190.
6. Porter M.E. *Clusters and the New Economics of Competition* // *Harvard Business Review*. 1998. Vol. 76, No. 6. P. 77-90.
7. Krugman P. *Increasing Returns and Economic Geography* // *Journal of Political Economy*. 1991. Vol. 99, No. 3. P. 483-499.
8. North D.C. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
9. Deichmann U., Eberhard-Ruiz A., Kühner M., El-Meligi A. *Investing in Infrastructure: Harnessing Its Potential for Growth and Development*. World Bank.
10. Spatareanu M., et al. *Identifying the robust economic, geographical and political determinants of FDI: An Extreme Bounds Analysis* // *Empirical Economics*. 2017. Vol. 52. P. 759-776.
11. Qodirov A., Ismatullayev J. O'zbekiston Respublikasi hududlarining investitsion jozibadorligiga ta'sir etuvchi omillar tahlili // *Ilg'or iqtisodiyot va pedagogik texnologiyalar*. 2024. Vol. 1, No. 1. B. 251-258. DOI: 10.60078/3060-4842-2024-vol1-iss1-pp251-258.
12. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. So'nggi 35 yilda investitsiyalar hajmi 14,2 barobarga oshgan. 07.04.2026.
13. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. *Uzbekistan Investment Guide 2025. Investitsiya loyihalari va infratuzilmaviy loyihalar ma'lumotlari*.
14. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Hududlarning investitsiyaviy jozibadorligi reytingini joriy etish to'g'risida. 2025-yil 15-sentabrdagi 580-son qaror.